

Verenigde Vergadering der Staten-Generaal

Dinsdag 20 september 2022

Aanvang 13.00 uur

1

Voorzitter: Bruijn

De voorzitter:

De verenigde vergadering van de Staten-Generaal, als bedoeld in artikel 65 van de Grondwet, is geopend. Graag heet ik u allen van harte welkom in de Koninklijke Schouwburg.

In verband met de renovatie van het Binnenhof is de Ridderzaal, waar de verenigde vergadering volgens goed gebruik plaatsvindt, niet beschikbaar. Om die reden komen wij vandaag bijeen op deze plek. Net als de Ridderzaal en het Binnenhof heeft de Koninklijke Schouwburg een rijke geschiedenis, al is deze zaal wel enkele eeuwen jonger. En deze locatie is niet het enige nieuwe: vandaag zal Hare Koninklijke Hoogheid de Prinses van Oranje de verenigde vergadering op Prinsjesdag voor het eerst bijwonen.

Het is goed dat wij hier, na twee jaren die in het teken stonden van de coronapandemie, weer in een uitgebreidere samenstelling bijeen zijn. De pandemie heeft een stevige wissel getrokken op ons land en op de wereld. En nog steeds ondervinden mensen de gevolgen ervan. Het virus is niet weg, maar we kunnen bij deze verenigde vergadering wel weer meer gasten welkom heten dan in de afgelopen twee jaar, zoals de volledige Rijksministerraad, de Raad van State en het corps diplomatique.

Mededelingen

De voorzitter:

Ik deel aan de verenigde vergadering mee dat de volgende leden zich hebben afgemeld:

Smolders, Sneller en Kat.

Deze mededeling wordt voor kennisgeving aangenomen.

Troonrede

Aan de orde is **het uitspreken van de troonrede**.

De voorzitter:

Ik stel aan de orde de benoeming van een Commissie van in- en uitgeleide. Zijne Majesteit de Koning zal vergezeld worden door de volgende leden van het Koninklijk Huis:

Hare Majesteit koningin Máxima, Hare Koninklijke Hoogheid de Prinses van Oranje, Zijne Koninklijke Hoogheid prins Constantijn en Hare Koninklijke Hoogheid prinses Laurentien.

Ik benoem tot leden van de commissie die Zijne Majesteit de Koning en de overige leden van het Koninklijk Huis in- en uitgeleide zal doen: mevrouw Bergkamp, tevens voorzitter, mevrouw De Boer, mevrouw Mulder, de heer Koole, de heer Kuzu, de heer Van Meenen en de heer Nijboer.

De binnenkomst van Zijne Majesteit de Koning zal worden aangekondigd door de griffier van de Commissie van in- en uitgeleide, de heer Weeber. Hij begeleidt de Commissie van in- en uitgeleide. In afwachting van de komst van Zijne Majesteit de Koning verzoek ik de leden van de Raad van State, de ministers, de gevolmachtigde ministers van Aruba, Curaçao en Sint-Maarten en de staatssecretarissen de Koninklijke Schouwburg te betreden.

(De leden van de Raad van State, de ministers, de gevolmachtigde ministers van Aruba, Curaçao en Sint-Maarten en de staatssecretarissen komen de Koninklijke Schouwburg binnen, begroeten de Voorzitter en nemen hun plaatsen in.)

De voorzitter:

Na de aankondiging van de binnenkomst van Zijne Majesteit de Koning zal het koperkwintet van het Residentie Orkest, bestaande uit twee trompetten, een trombone, een tuba en een hoorn, volgens traditie ten gehore brengen: Il Discorso della Corona, van de componist Jurriaan Andriessen.

Na de troonrede begeeft Zijne Majesteit de Koning zich naar de uitgang van de Schouwburg. Tijdens zijn vertrek zal het koperkwintet van het Residentie Orkest eerst de speciaal voor deze gelegenheid door Max van Platen geschreven compositie Ode Al Vento, Ode aan de Wind, ten gehore brengen.

Na de sluiting van de verenigde vergadering en bij het vertrek van Kamerleden en genodigden zal het koperkwintet, versterkt door drie slagwerkers van het Residentie Orkest, de Hymne voor de Staten-Generaal ten gehore brengen voor de muzikale uittocht. Deze hymne is in 2015 gecomponeerd door Johan de Meij voor de viering van het 200-jarig bestaan van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Ik verzoek de leden van de Commissie van in- en uitgeleide een aanvang te nemen met hun werkzaamheden.

Wij wachten nu op de komst van de koning.

In de tussentijd vertel ik u graag meer over het muziekstuk *Ode Al Vento*, dat in opdracht van de Staten-Generaal is gemaakt door Max van Platen. Deze jonge componist, hier aanwezig, komt uit Noord-Brabant. Als kind deed hij mee aan de compositiewedstrijd van het Nederlands Blazers Ensemble. Dat was voor hem zo'n bijzondere ervaring dat hij vanaf dat moment wist dat hij componist wilde worden. In die rol kan hij een eigen wereld creëren waarin alles mogelijk is. Max van Platen kreeg zijn opleiding hier in Den Haag, aan het Koninklijk Conservatorium, waar hij in 2020 afstudeerde. Hij won al verschillende concoursen, waaronder het Prinses Christina Compositie Concours.

Ter inspiratie voor de compositie van vandaag heeft Max van Platen enkele verenigde vergaderingen van de afgelopen jaren nog eens goed bestudeerd. Ook heeft hij goed naar *Il Discorso della Corona* van Jurriaan Andriessen geluisterd, dat straks bij de binnenkomst van de koning zal worden gespeeld. Vervolgens heeft Max van Platen geprobeerd het ritueel vast te leggen in muziek. Hij is, in zijn eigen woorden, op avontuur gegaan met de middelen die hem ter beschikking stonden, op zoek naar iets hoopvol en opwekkends. Hij hoopt dat luisteraars door de muziek voelen dat het een belangrijke dag is, die mensen met elkaar verbindt. En dat wij met elkaar, hoeveel problemen er nu ook spelen, toch vertrouwen houden in de toekomst.

Met *Ode Al Vento*, in het Nederlands *Ode aan de Wind*, heeft hij naar eigen zeggen geprobeerd de twee kanten van Prinsjesdag in noten te vangen. Enerzijds het ceremoniële en plechtige waarin de regering en het parlement rond de persoon van de koning tegenwoordig zijn en anderzijds de toekomstplannen zoals die vandaag worden gepresenteerd.

Het begin van het stuk weerspiegelt het eerste, de geritualiseerde eenheid. Gaandeweg komt er meer beweging in de muziek: de start van het nieuwe parlementaire jaar, de andere kant van Prinsjesdag. Er zal opnieuw een wind waaien over de Hollandse polders. Een orkaan, een storm, een frisse wind, een zacht briesje: we weten nog niet wat ons te wachten staat. Maar wind zal er volgens Max van Platen altijd zijn in Nederland. Het stuk eindigt energiek en hoopvol, op de toekomst gericht. Hier kunnen we voorboden horen van het driewerf «hoera» waarmee de ceremoniële bijeenkomst uiteindelijk besloten zal worden, wat wij vandaag weer gezamenlijk kunnen doen.

Wij wachten nu op de komst van de koning.

De griffier van de Commissie van in- en uitgeleide:
De koning!

(Zijne Majesteit de Koning, Hare Majesteit de Koningin, Hare Koninklijke Hoogheid de Prinses van Oranje, Zijne Koninklijke Hoogheid prins Constantijn en Hare Koninklijke Hoogheid prinses Laurentien worden door de leden van de Commissie van in- en uitgeleide naar het troonpodium c.q. hun zitplaatsen begeleid.)

(Muzikaal intermezzo door leden van het Residentie Orkest)

De voorzitter:
Neemt u plaats.

Zijne Majesteit de Koning houdt hierna de volgende rede:

Leden van de Staten-Generaal,

Wij leven in een tijd van tegenstrijdigheden en onzekerheid. Het is tegenstrijdig dat bestaanszekerheden onder druk staan en armoede toeneemt in een periode van economische groei en lage werkloosheid. Tegenstrijdig is het dat mensen zich in ons vrije land onvrij voelen om hun mening te geven, uit angst voor harde reacties of zelfs bedreigingen. En zorgwekkend is ook dat mensen in een volwassen democratie als de onze het vertrouwen verliezen in het oplossend vermogen van politiek en bestuur. Daarnaast groeit de onzekerheid van mensen over de dag van morgen en de verder weg gelegen toekomst. Over koopkracht en woningnood. Over de opvang van asielzoekers en de oorlog in Oekraïne. Maar ook over de grote veranderingen die op ons afkomen op terreinen als arbeidsmarkt, klimaat, energie en stikstof. Al deze onderwerpen zijn bepalend voor de manier waarop wij en onze kinderen straks wonen, werken, ondernemen en met elkaar samenleven.

Toch mogen we houvast ontleen aan de manier waarop ons land in het verleden stapsgewijs grote veranderingen heeft doorgemaakt. Die geleidelijkheid is wezenlijk. Niet alles kan en hoeft tegelijk, ook niet in het hier en nu. Vaak beseffen we pas achteraf hoe ingrijpend ontwikkelingen zijn geweest. Denk bijvoorbeeld aan de periode van de industriële revolutie of, dichterbij, de introductie van het internet. Denk aan de grote ruilverkavelingen en de bouw van grote nieuwe woonwijken in de tweede helft van de vorige eeuw. Of denk aan de moeilijke periode van de naoorlogse wederopbouw.

Zo sprak mijn grootmoeder in 1948 bij haar inhuldiging de volgende woorden tegen uw voorgangers. Ik citeer: «Wij bevinden ons op dit ogenblik van de wereldgeschiedenis in een toestand, waarin alles aankomt op onze houding tegen de dreiging van nieuwe onheilen. Nederland moet niet alleen drijvende blijven op de wilde golven van het wereldgebeuren. Het moet zelf zijn koers bepalen, en bovendien trachten met de andere volken samen de koers uit te zetten van de ganse wereldvloot.» Einde citaat.

In die onzekere jaren hebben onze ouders en grootouders gezamenlijkheid en veerkracht getoond. Van ons wordt nu, onder heel andere omstandigheden, hetzelfde gevraagd. Daarin staat Nederland overigens niet alleen. Andere landen staan voor vergelijkbare opgaven. Niemand kan voorspellen hoe de wereld eruitziet als de kinderen van nu zelf kinderen hebben. Maar het zal anders zijn, want onze huidige manier van leven stuit op economische, sociale en ecologische grenzen. Dat vergt een andere economie en arbeidsmarkt. Een andere omgang met ruimte en natuur. Andere manieren van wonen, werken, ondernemen en reizen. En andere vormen van samenleven. Wat niet verandert, is dat samenwerking Nederland sterker maakt dan polarisatie. Dat is van alle tijden.

Het kabinet realiseert zich dat Nederlanders kritisch zijn op de werking van het politiek-bestuurlijke bestel. Tegelijkertijd is nog altijd een ruime meerderheid tevreden over het functioneren van de democratie. Voor het kabinet is dat een aansporing om, hoe moeilijk en omstreken ook, die maatregelen te nemen die echt nodig zijn en daarover open en transparant te zijn. Begin dit jaar startte het kabinet met een ambitieuze toekomstagenda voor 2030 en daarna, in de overtuiging dat volgende generaties, net als wij, een goed leven moeten kunnen leiden in een schoon en veilig land met kansen voor iedereen. Dat perspectief moet er zijn voor mensen van elke geloofsovertuiging, geartheid, leeftijd, herkomst of beroep. Voor inwoners van stad én platteland. Hier én in Caribisch Nederland, in samenwerking met Aruba, Curaçao en Sint-Maarten.

Voorgaande generaties hebben de basis gelegd voor de voorspoed en vrije manier van leven die zo kenmerkend zijn voor ons land. Nu wordt die manier van leven bedreigd door de brute agressie van Rusland tegen Oekraïne. Sinds 1945 leven wij in Nederland in vrede. Nu is een oorlog dichtbij en wordt de internationale rechtsorde en daarmee onze eigen vrijheid aangevallen. We zeggen op 4 en 5 mei heel gemakkelijk dat de waarden van vrijheid en democratie niet vanzelfsprekend zijn en dat ze actief onderhouden moeten worden en doorgegeven. Nu worden we geconfronteerd met de vraag: wat hebben we daar concreet voor over, moreel én materieel? De gastvrije opvang en alle hulp die vanuit Nederland direct beschikbaar kwam, geven daarop een eerste antwoord.

De regering kiest met overtuiging voor militaire en humanitaire steun aan Oekraïne, internationale sancties tegen Rusland en eensgezindheid en nauwe samenwerking in de Europese Unie, de NAVO en de Verenigde Naties. Oekraïne heeft het volste recht zichzelf te verdedigen. Eens te meer blijkt dat voor Nederland de EU, de NAVO en de VN de ankers zijn van het buitenlands en veiligheidsbeleid. Het kabinet heeft de voorgenomen extra investeringen in defensie met brede parlementaire steun kunnen versnellen en verhogen. Dat is nodig nu verschillende landen streven naar een wereld waarin het recht van de sterkste geldt. In dat wereldbeeld worden democratie, soevereiniteit en vrijheid uitgehold. Daartegen moet Nederland samen met zijn internationale partners een dam opwerpen. Dat vraagt om een goed toegeruste krijgsmacht voor een veilig Europa en een krachtige NAVO. Het vraagt een doelgerichte, democratische en zelfbewuste Europese Unie, die een grotere rol pakt op het wereldtoneel. En het vraagt van Nederland dat het zijn bredere internationale verantwoordelijkheid blijft nemen. Internationale samenwerking via hulp en handel draagt bij aan vrede, veiligheid en een menswaardig bestaan wereldwijd.

Een direct gevolg van de oorlog en de internationale sancties tegen Rusland is dat gas, elektriciteit en voedsel flink duurder zijn geworden. De gevolgen voor mensen, gezinnen en bedrijven zijn ernstig. Financiële problemen leiden tot meer schulden, faillissementen, gezondheidsproblemen en kinderarmoede. Het is pijnlijk dat steeds meer mensen in Nederland moeite hebben met het betalen van hun huur, boodschappen, zorgpremie of energierekening. Daarom komt het kabinet met een ongekend fors maatregelenpakket van ruim 18 miljard euro, vooral ten behoeve van de lage en middeninkomens. Maar zelfs

daarmee kunnen niet alle prijsstijgingen voor iedereen volledig worden gecompenseerd.

Sommige maatregelen zijn bedoeld voor de korte termijn. Het kabinet werkt aan een prijsplafond voor energie, zodat mensen hun energierekening kunnen blijven betalen. De belastingverlaging op brandstof en de energietoeslag lopen door in 2023. De zorgtoeslag en de basisbeurs voor studenten gaan komend jaar omhoog. Deze maatregelen worden onder andere gedekt door een tijdelijke extra bijdrage van gas- en oliemaatschappijen. Daarnaast komen er structurele inkomensverbeteringen voor lage en middeninkomens. Per 1 januari gaan het minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen met 10% omhoog. De huurtoeslag en het kindgebonden budget worden hoger. Voor werkenden daalt de inkomstenbelasting en stijgt de arbeidskorting, zodat werken meer loont. Deze maatregelen worden onder andere gedekt door hogere belastingen op winst en vermogen, waarbij het midden- en kleinbedrijf zo veel mogelijk wordt ontzien. Uiteraard steunt het kabinet de inwoners van Caribisch Nederland op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, die ook te maken hebben met stijgende prijzen.

Het kabinet zoekt hierbij steeds naar de juiste financiële balans. Koopkrachtverbetering is hard nodig. Tegelijkertijd is het onverantwoord rekeningen door te schuiven naar de jongeren van nu, of noodzakelijk beleid te vertragen. De toekomstagenda duldt geen uitstel.

Het kabinet zal al het mogelijke doen om een breed draagvlak te krijgen voor de aanpak van het stikstofprobleem. Industrie, mobiliteitssector én landbouw moeten de uitstoot naar beneden brengen. Het doel is natuurherstel, een vitaal platteland en een goede toekomst voor de Nederlandse boeren. Daarom is halvering van de stikstofuitstoot onontkoombaar, ook vanwege gerechtelijke uitspraken en om te zorgen dat de vergunningverlening niet stil komt te vallen. Tegelijkertijd zijn er begrijpelijke emoties van boeren die vrezende voor de toekomst van hun familiebedrijf, waar ze zo trots op zijn, vaak al generaties lang. De omslag naar kringlooplandbouw vraagt veel, maar biedt boeren perspectief op een goede toekomst en een fatsoenlijk inkomen. Het is belangrijk om komend jaar voldoende tijd te nemen voor de precieze uitwerking per gebied. Soms zal een andere bedrijfsvoering uitkomst bieden, soms nieuwe technologie, soms bedrijfsverplaatsing, en soms zal uitkoop de beste optie zijn. Ook banken, veevoerbakkers, supermarkten en consumenten hebben een eigen verantwoordelijkheid. Het komende jaar werkt het kabinet met alle partijen verder aan gezamenlijke oplossingen.

De urgentie van klimaataanpak en energietransitie wordt alleen maar groter nu er recent vragen zijn gerezen over de gasvoorraad voor komende winter en onze afhankelijkheid van Russisch gas. Dat vraagt om verschillende acties. Samen met de andere EU-landen werkt Nederland aan energiebesparing en een nog snellere overstap naar schone energie. De Nederlandse gasopslagen zijn goed bevoorradet en worden nog verder gevuld. Het doel is dat Nederland voor het einde van 2022 onafhankelijk is van fossiele brandstoffen uit Rusland. Ondertussen moet het oog gericht blijven op de langere termijn, want de toekomst wacht niet. Het streven naar 60% minder CO₂-uitstoot in 2030 vraagt nu om actie. Het kabinet richt zich

op een snelle verduurzaming van de industrie, op meer windenergie en groene waterstof, en op een nieuwe rol voor kernenergie. Mensen die hun huis energiezuiniger maken, kunnen daarvoor subsidie krijgen. De droogte van deze zomer onderstreept nog eens hoe belangrijk het is dat we voorbereid zijn op extreme weersomstandigheden en ons aanpassen aan klimaatverandering.

Een belangrijke vraag voor de toekomst blijft hoe goede en persoonlijke zorg voor iedereen beschikbaar en betaalbaar blijft. Nieuwe oplossingen zijn nodig. Daarin staat het begrip «passende zorg» centraal. Dat betekent: voor iedereen de juiste zorg op de juiste plek op het juiste moment. Door de eerstelijnszorg van huisartsen en wijkverpleging te versterken, kunnen meer mensen dicht bij huis worden geholpen. Op basis van het Preventieakkoord blijft het kabinet sportbeoefening en een gezonde leefstijl stimuleren; voorkomen is nu eenmaal beter dan genezen. Corona is nog niet weg en het kabinet bereidt zich uiteraard voor op de mogelijkheid van een volgende pandemie.

De situatie op de woningmarkt is nijpend. Een goed en betaalbaar koop- of huurhuis is voor steeds meer mensen onbereikbaar, vooral voor starters en jongeren. Daar mogen we ons niet bij neerleggen. Iedereen heeft recht op een eigen thuis in een veilige, bereikbare en aantrekkelijke wijk en daar ligt een kerntaak voor de overheid. Het kabinet trekt de regie over de volkshuisvesting en ruimtelijke ordening weer naar zich toe. De Nationale Woon- en Bouwagenda formuleert een ambitie van 900.000 nieuwe woningen tot en met 2030. De praktijk is weerbarstig, maar de urgentie is hoog en daarom is een versnelling in de woningbouw dringend noodzakelijk. Samen met provincies, gemeenten, woningbouwcorporaties en de bouwsector wil het kabinet die versnelling realiseren, inclusief de bijbehorende infrastructuur en vervoersmogelijkheden.

Zorgen voor veiligheid in een sterke en goed functionerende rechtsstaat is een andere kerntaak van de overheid. De aanpak van georganiseerde criminaliteit heeft de hoogste prioriteit. In Nederland en internationaal moet het verdienmodel van de georganiseerde misdaad worden verstoord. Het moet veel makkelijker worden criminele vermogens af te pakken en crimineel handelen vanuit de gevangenis een halt toe te roepen. Het kabinet investeert fors in een betere bescherming van de hoeders van onze rechtsstaat, zoals advocaten, rechters, politici, bestuurders en journalisten. Over de volle breedte is er ruimte voor meer personeel en nieuwe technologie, van Openbaar Ministerie tot rechtspraak, van politie tot fiscale opsporing en van gevangeniswezen tot reclassering. Aan de preventieve kant wordt samengewerkt om via opleiding, werk en begeleiding te zorgen dat jonge mensen niet in de criminaliteit terechtkomen. Daarnaast werkt het kabinet aan een betere toegang tot het recht. De griffierechten voor burgers en het midden- en kleinbedrijf gaan omlaag en de vergoedingen voor de sociale advocatuur gaan omhoog.

Alle inwoners van Nederland moeten hun recht kunnen halen en het kabinet voelt de absolute plicht recht te doen aan de inwoners van het aardbevingsgebied in Groningen en de slachtoffers van de toeslagenaffaire. Het blijft pijnlijk en beschamend dat zo veel mensen en gezinnen

in grote problemen zijn gekomen door fouten en nalatigheid van de overheid. Alles is gericht op zo snel mogelijke compensatie en zo snel mogelijk herstel. Helaas kost dat tijd, ondanks de inspanningen van veel mensen en een ruime inzet van middelen. Om nieuwe schrijnende situaties te voorkomen werkt het kabinet ondertussen aan verbetering van de publieke dienstverlening en daarmee aan mogelijk herstel van vertrouwen. Regels kunnen en moeten eenvoudiger en minder rigide, zodat bijvoorbeeld bijstandsgerechtigden niet meteen in de problemen komen als zij een extraatje ontvangen.

Deze zomer ontstond er in korte tijd een tekort aan opvangplekken voor asielzoekers, met schrijnende en ongewenste situaties als gevolg, zowel voor de mensen die hier een veilig heenkomen zoeken als voor de medewerkers van opvanglocaties en omwonenden. Het kabinet reikt zich dit aan en werkt met gemeenten en andere betrokken organisaties aan oplossingen. Ons asielsysteem is en blijft gebaseerd op het uitgangspunt dat er in ons land altijd een plek is voor mensen die vluchten voor oorlog, geweld en onderdrukking. Wie hier kan blijven, krijgt alle rechten en plichten om volwaardig mee te doen en in onze samenleving te integreren.

Investeren in de toekomst van ons land begint met goed en toegankelijk onderwijs. Kansengelijkheid betekent dat elk kind het optimale uit zichzelf kan halen en dat begint met goed leren lezen, schrijven en rekenen. Daaraan geeft het kabinet de allerhoogste prioriteit. Er is geld om, samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties, te zorgen voor huiswerkbegeleiding, sportmogelijkheden en andere kansen voor kinderen en jongeren voor wie dat niet vanzelfsprekend is. Daarnaast investeert het kabinet in meer doorstroommogelijkheden, zodat leerlingen op een eigen moment de stap kunnen zetten naar het best passende niveau. Grote investeringen in mbo, hoger onderwijs en wetenschap brengen rust en ruimte voor docenten en studenten. De herinvoering van de basisbeurs vanaf het studiejaar 2023–2024 moet voor jonge mensen zo veel mogelijk de financiële drempels wegnemen om te gaan studeren.

Alleen met een goed opgeleide beroepsbevolking kunnen we bouwen aan een innovatieve en ondernemende toekomst. Nederlandse ondernemers en hun personeel hebben tijdens de coronacrisis veerkracht getoond. Het is een hard gelag dat zo veel bedrijven nu opnieuw met grote problemen te maken krijgen vanwege enorme kostenstijgingen. Zeker in het midden- en kleinbedrijf, dat zo belangrijk is voor ons land, hebben veel ondernemers het moeilijk. Versterking van het mkb-ondernemersklimaat is nodig, bijvoorbeeld door te zorgen voor een betere toegang tot financiering en ondersteuning bij verduurzaming. Het kabinet blijft ook verder investeren in het toekomstige verdienvermogen van ons land. Belangrijk zijn een aantrekkelijk vestigingsklimaat, ruimte voor de topsectoren en innovatieve start-ups, en het benutten van alle kansen die digitalisering biedt.

Belangrijk is ook een goed functionerende arbeidsmarkt, zeker nu veel bedrijven kampen met personeelstekorten. Het kabinet vindt dat een vaste baan de norm moet zijn en werkt daarom aan een nieuwe balans tussen vaste en flexibele contracten. Goed werkgeverschap loont en ook arbeidsmigranten verdienen een fatsoenlijke behande-

ling. Om te stimuleren dat mensen meer uren gaan werken, worden in de loop van de kabinetsperiode de kosten voor kinderopvang voor alle werkende ouders bijna geheel vergoed. Het kabinet werkt aan een nieuw pensioenstelsel dat klaar is voor de toekomst en beter past bij een arbeidsmarkt waarin de meeste mensen tijdens hun leven meerdere werkgevers hebben. In het nieuwe stelsel is er eerder perspectief op indexatie en krijgen mensen beter zicht op de opgebouwde pensioenpot.

Het is onvermijdelijk dat beleidsvoornemens vaak in geld, cijfers en jaartallen worden uitgedrukt. Maar in wezen gaat het steeds om de kwaliteit van onze samenleving. In dat streven is een bruisende en voor iedereen toegankelijke culturele en creatieve sector onmisbaar. Het culturele leven is in de coronaperiode hard geraakt. Het kabinet investeert daarom in herstel, vernieuwing en groei, want cultuur confronteert, maakt moeilijke zaken bespreekbaar en verbindt mensen.

In een samenleving waarin geen plaats is voor racisme en discriminatie en waarin iedereen zich gehoord en erkend voelt, is een open blik nodig op de minder mooie bladzijden uit onze geschiedenis. Niet om met opvattingen van nu te oordelen over onze voorouders, wel met oog en gevoel voor wat onze geschiedenis betekent voor verschillende groepen en culturen die deel uitmaken van onze samenleving. Dat geldt nadrukkelijk voor het hele Koninkrijk en voor alle landen waarmee wij vanwege de geschiedenis een speciale band hebben. Door het gesprek over het verleden te voeren, wil de regering bijdragen aan noodzakelijke erkenning en de verbinding tussen mensen. Hoe moeilijk en emotioneel dat gesprek soms ook is, onze blik op het verleden kan niet statisch zijn. Eerder al sprak de regering zich uit over het optreden van de Nederlandse overheid tijdens de Jodenvervolging en het extreme geweld van Nederlandse zijde tijdens de dekolonisatieperiode in Indonesië. Op weg naar de herdenking van 150 jaar afschaffing van de slavernij in 2023 is er opnieuw aanleiding onszelf rekenschap te geven van ook dit deel van onze geschiedenis.

Leden van de Staten-Generaal,

«Tezamen zullen wij werken voor het heil van Nederland», aldus mijn grootmoeder in 1948. Het zijn woorden die steeds opnieuw actueel zijn. Laat ons in deze onzekere tijd hoop en hernieuwd vertrouwen putten uit de wetenschap dat maatschappelijke vernieuwing in ons land altijd stapsgewijs en door samenwerking wordt bereikt. Zo was dat in het verleden; zo is het ook nu. Vanuit die gedachte wil de regering, samen met u en samen met alle positieve krachten in ons land, blijven werken aan oplossingen voor vandaag en een goede toekomst voor alle inwoners van het Koninkrijk.

U mag zich in uw belangrijke werk gesteund weten door het besef dat velen u wijsheid toewensen en met mij om kracht en Gods zegen voor u bidden.

De voorzitter:

Leve de koning. Hoera, hoera, hoera!

(Zijne Majesteit de Koning, Hare Majesteit de Koningin en de overige leden van het Koninklijk Huis begeven zich, be-

geleid door de leden van de Commissie van in- en uitgeleide, naar de uitgang van de Koninklijke Schouwburg.)

De voorzitter:

Ik verzoek u plaats te nemen. Thans zullen uitsluitend de leden van het corps diplomatique de zaal verlaten.

Zoals aangekondigd, zal nu Ode Al Vento van Max van Platen gespeeld worden door het koperkwintet van het Residentie Orkest. Ik vraag uw aandacht voor deze uitvoering.

(De leden van het Residentie Orkest spelen Ode Al Vento van Max van Platen.)

(Applaus)

De voorzitter:

Ik deel u nog mede dat straks, na het sluiten van de vergadering, eerst de Voorzitter van de verenigde vergadering met de beide Griffiers, vervolgens de voorzitter en de leden van de Commissie van in- en uitgeleide en dan de overige leden van de Staten-Generaal de Koninklijke Schouwburg zullen verlaten, en wel door de hoofdingang. De buitendeuren kunnen pas geopend worden nadat de vaandelwacht en de erewacht van het Korps Mariniers en de erewacht gevormd door de Garderegimenten Grenadiers en Jagers en Fuseliers Prinses Irene het plein hebben verlaten. Vervolgens zullen de leden van het kabinet de Koninklijke Schouwburg verlaten. Daarna zullen de leden van de Staten-Generaal als eersten de zaal verlaten nadat de vergadering is gesloten. Ik verzoek de overige aanwezigen, waaronder ook de genodigden van de leden van de Staten-Generaal, hen daartoe in de gelegenheid te stellen.

Voorts verzoek ik iedereen bij het verlaten van de Koninklijke Schouwburg ononderbroken en zo ver mogelijk door te lopen, zodat ook de andere gasten in staat zijn de Koninklijke Schouwburg te verlaten. Ik vraag u dus nog even te blijven zitten tot het plein voor de Koninklijke Schouwburg is vrijgegeven. Ik verzoek u de terugkeer van de leden van de Commissie van in- en uitgeleide af te wachten.

(De Commissie van in- en uitgeleide keert terug.)

Mevrouw **Bergkamp** (voorzitter van de Commissie van in- en uitgeleide):

Voorzitter. De koning heeft de Koninklijke Schouwburg verlaten.

De voorzitter:

Ik dank de voorzitter en de leden van de commissie vriendelijk voor het verrichten van hun taak en ontsla hen van verdere verplichtingen. De leden van het Residentie Orkest dank ik hartelijk voor hun muzikale bijdragen.

(Applaus)

De voorzitter:

De verenigde vergadering is gesloten.

Sluiting 13.56 uur.